

Procjena intelektualnog funkcioniranja

Prof. dr. sc. Rea Fulgosi-Masnjak, rea@erf.hr
Odsjek za inkluzivnu edukaciju i rehabilitaciju, Edukcijsko-rehabilitacijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Kolegij: Edukacijsko-rehabilitacijska procjena II
Diplomski studij edukacijske rehabilitacije

Što su to psihologijski testovi?

- „Test je sustavni postupak promatranja i opisivanja ponašanja uz pomoć brojčanih ljestvica ili utvrđenih kategorija.“ (Cronbach).
 - „Psihologijski test je objektivna i standardizirana mjera uzorka ponašanja.“ (Anastasi).
- Psihologijski testovi mogu obuhvatiti samo uzorke ponašanja ili psiholoških osobina, a mjerenje se temelji na sustavnim i standardiziranim postupcima.

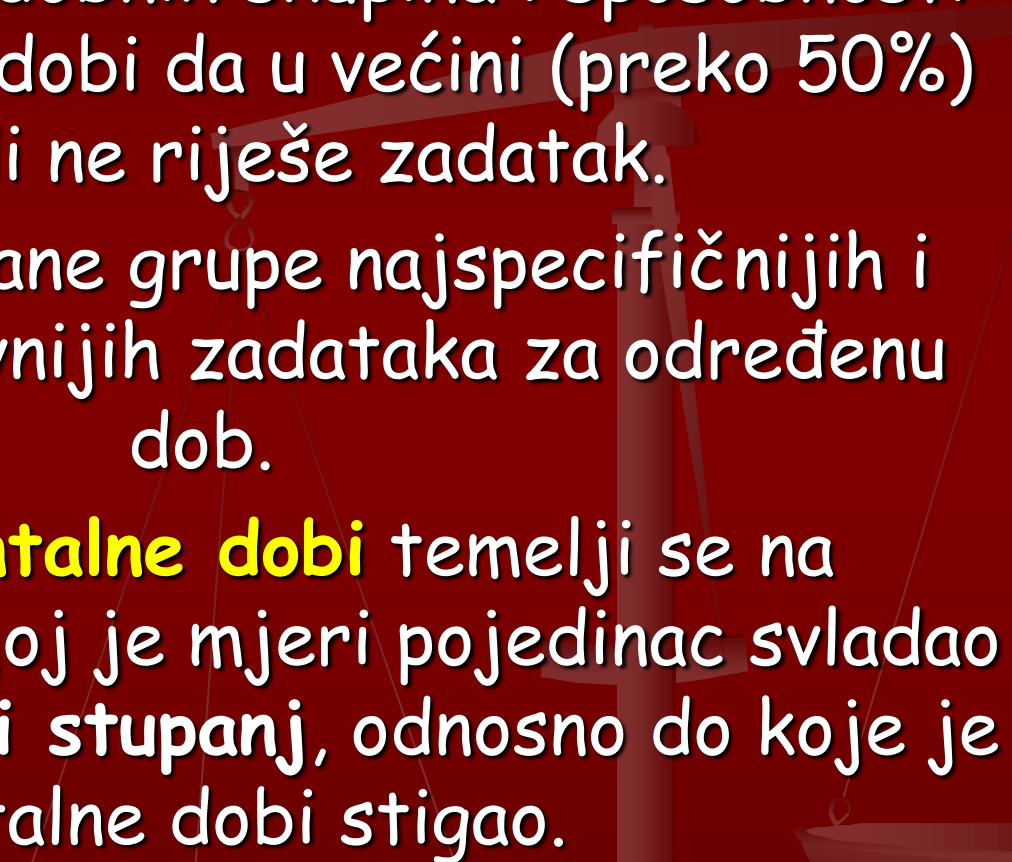
Što je to inteligencija ?

- Inteligencija je sposobnost za vršenje složenih aktivnosti, za stjecanje znanja i vještina, prevladavanje osobnih poteškoća i snalaženje u novim situacijama.
- Zato što je inteligencija dobro teoretski definirana i dobro povezana s empirijskim podacima, testovi za procjenu inteligencije imaju vrlo veliku pouzdanosti valjanost i upotrebljivost.

- Testovi inteligencije su **pouzdana** jer ljudi i nakon više godina postižu slične ili iste rezultate;
- Istraživanja su pokazala da je **QI u visokoj korelaciji sa školskim postignućem**;
- Rezultati na testovima inteligencije **nisu jedini faktor koji određuje razinu školskog postignuća** i nisu isključivi pokazatelj funkcioniranja u široj socijalnoj zajednici-društvu kao što to roditeljski utjecaj, kvaliteta školovanja, motivacija, izloženost kulturi i literaturi itd.

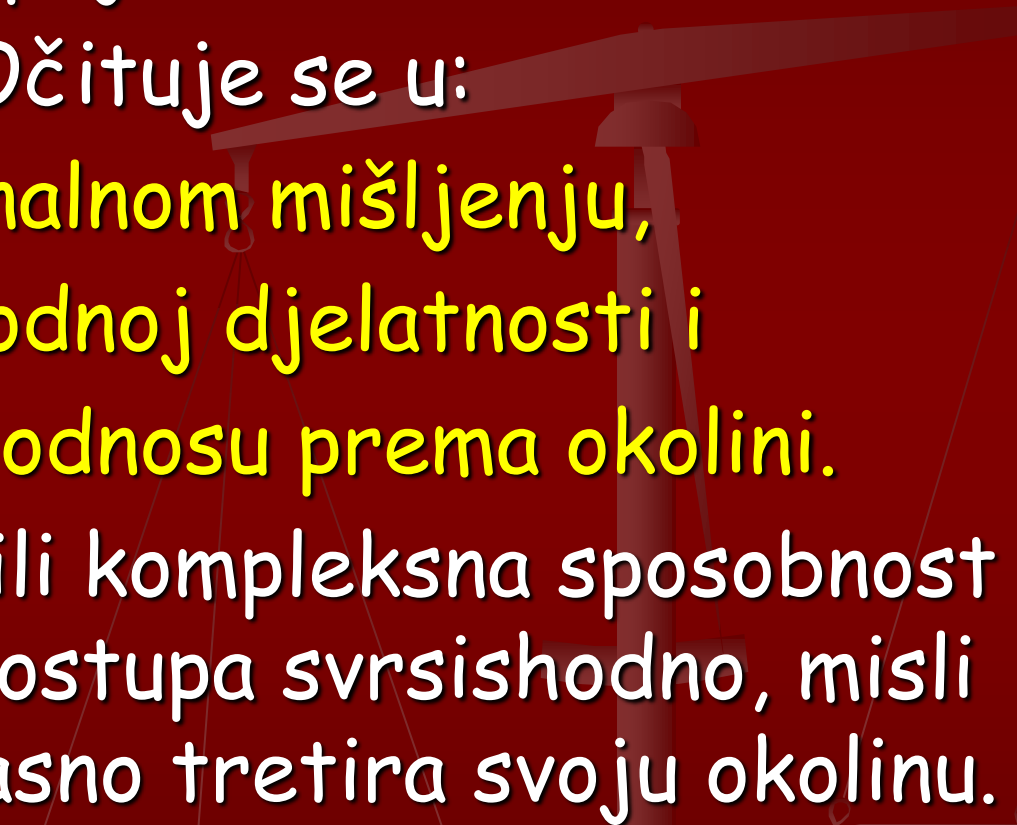
Počeci mjerenja inteligencije

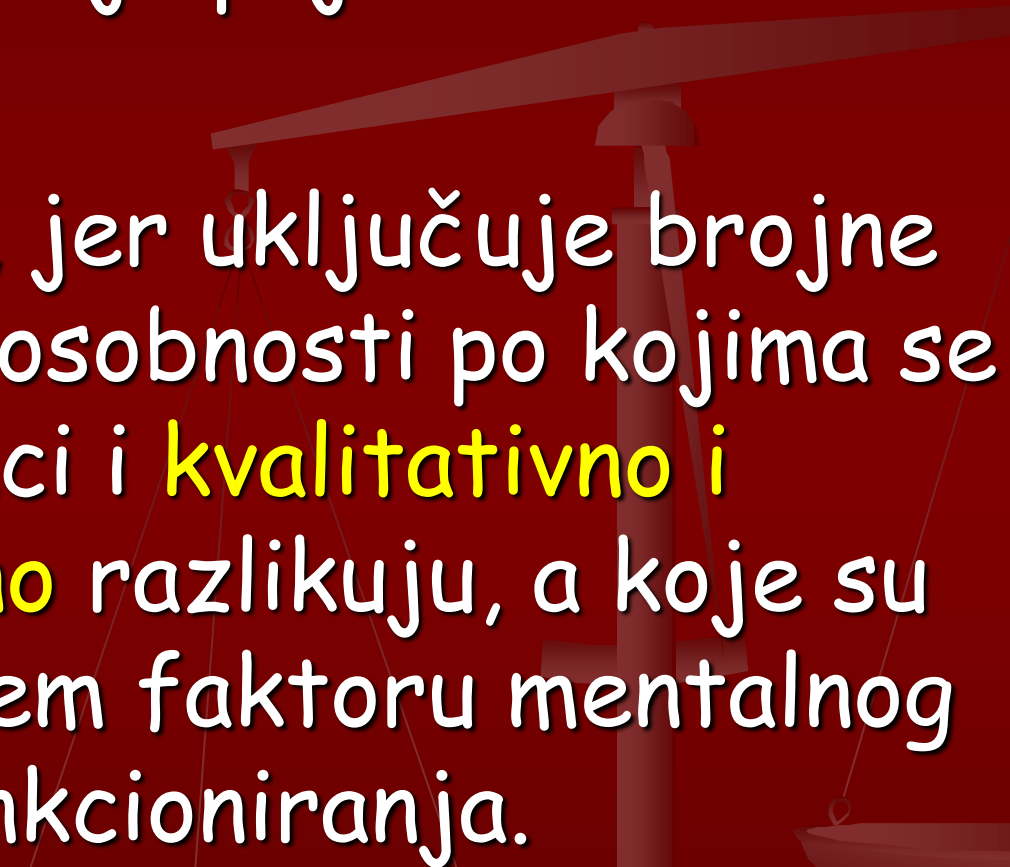
- 1905. Binet
- prvi instrument za klasifikaciju i procjenu inteligencije djece s kvantitativnim načinom ocjenjivanja;
- Pretpostavio je da se inteligencija postupno i stupnjevito razvija, tako da svakoj životnoj dobi odgovara jedan stupanj, a individualne razlike se manifestiraju u brzini kojom dijete svladava te stupnjeve kao i u krajnjem dometu koje dijete ostvari na kraju razvoja.

- Svaki zadatak i grupa zadataka su empirijski provjereni, težina svakog zadatka je određena prema kriteriju dobnih skupina i sposobnosti djece određene dobi da u većini (preko 50%) riješe ili ne riješe zadatak.
 - Tako su formirane grupe najspecifičnijih i najdiskriminativnijih zadataka za određenu dob.
 - Koncept **mentalne dobi** temelji se na određivanju u kojoj se mjeri pojedinac svladao određeni **razvojni stupanj**, odnosno do koje je mentalne dobi stigao.
-

Wechslerova teorija inteligencije

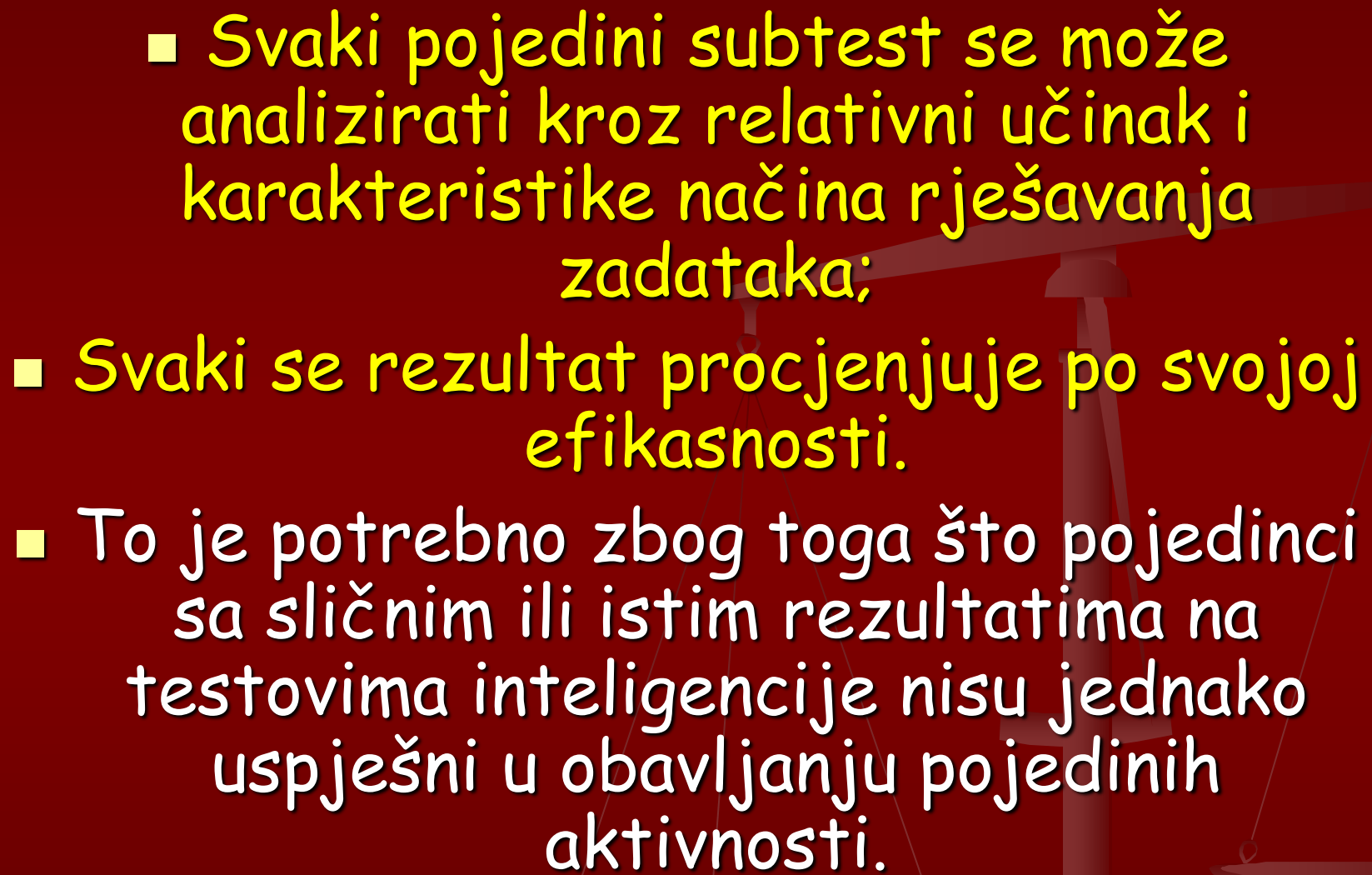
- Wechsler promatra inteligenciju kao **posljedicu ili učinak ponašanja** i smatra da ne treba zanemariti različite životne oblike pojavnosti inteligencije.
- To nam omogućava da mjerimo neke pojave čak i ako ne znamo koja je njihova bit, jer ih mjerimo po učincima ili efektima.

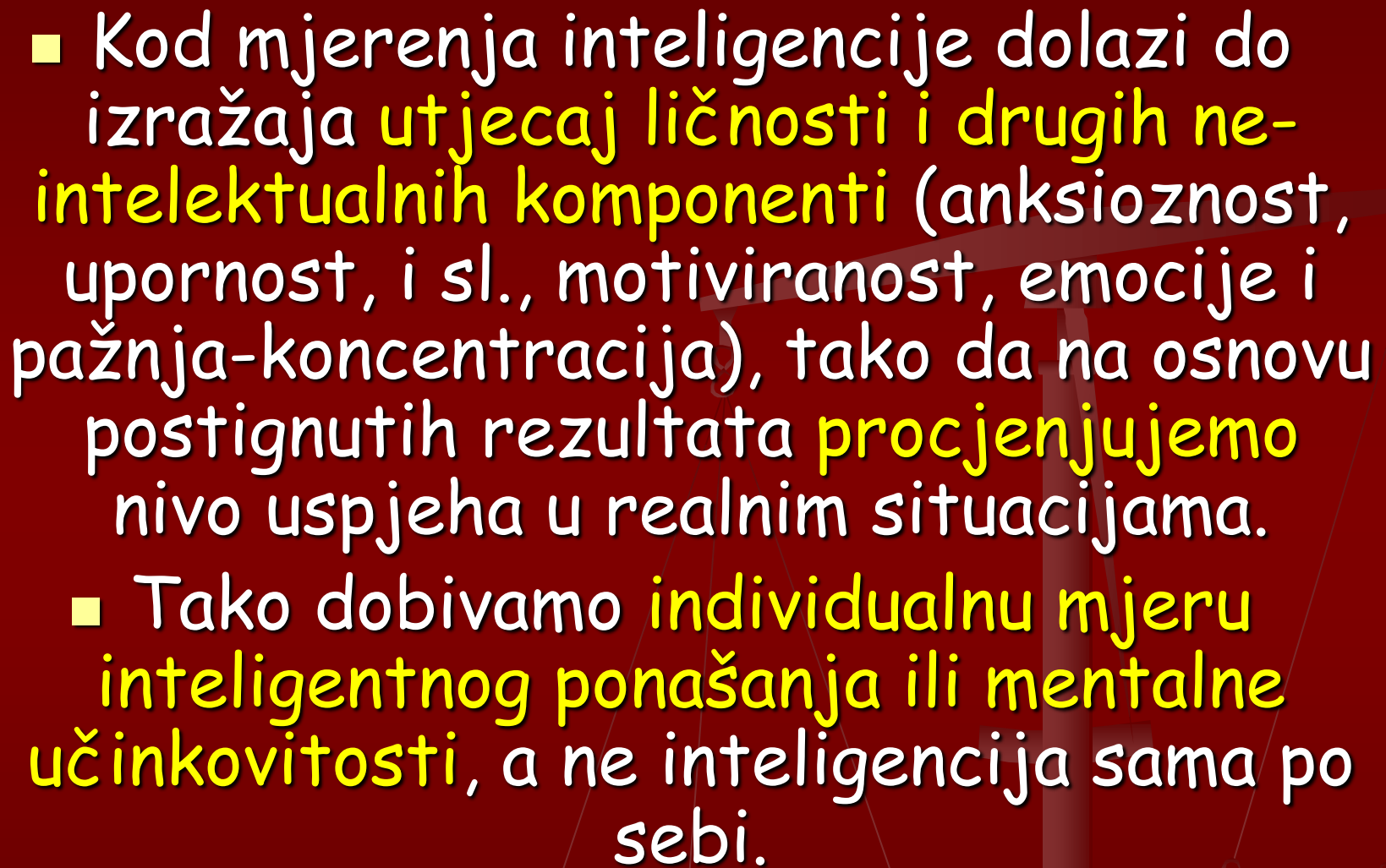
-
- Inteligencija je globalni kapacitet pojedinca.
 - Očituje se u:
 - racionalnom mišljenju,
 - svrsishodnoj djelatnosti i
 - uspješnom odnosu prema okolini.
 - To je globalna ili kompleksna sposobnost pojedinca da postupa svrsishodno, misli razumno i efikasno tretira svoju okolinu.

- **Globalna**, jer u potpunosti određuje ponašanje pojedinca.
 - **Kompleksna**, jer uključuje brojne specifične sposobnosti po kojima se pojedinci i **kvalitativno i kvantitativno** razlikuju, a koje su ovisne o općem faktoru mentalnog funkcioniranja.
-

Što test inteligencije treba omogućiti ?

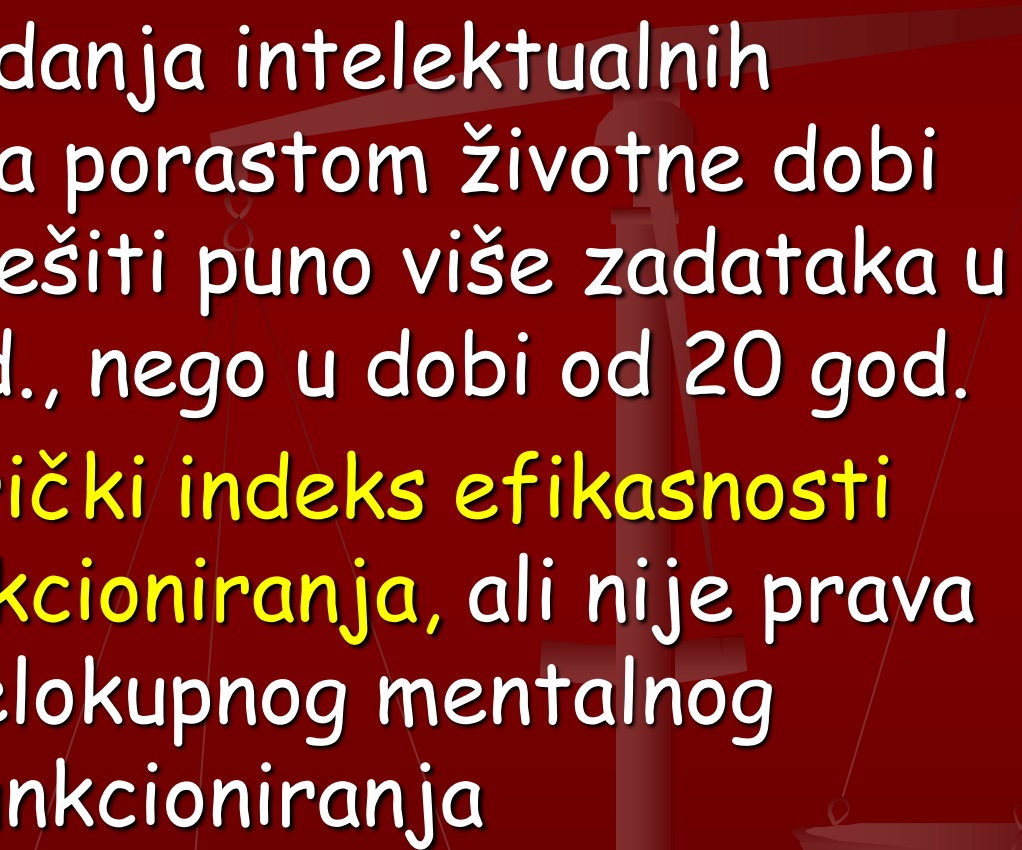
- Pouzdanu i valjanu **procjenu i klasifikaciju** inteligencije;
- Promatranje i proučavanje **procesa rješavanja problema** (razlikovanje, nedovoljno razvijene sposobnosti od poremećaja opažanja, pozornosti i sl.);
- Primjerenu kvalitativnu analizu i povezivanje inteligencije i ličnosti.

-
- Svaki pojedini subtest se može analizirati kroz relativni učinak i karakteristike načina rješavanja zadataka;
 - Svaki se rezultat procjenjuje po svojoj efikasnosti.
 - To je potrebno zbog toga što pojedinci sa sličnim ili istim rezultatima na testovima inteligencije nisu jednako uspješni u obavljanju pojedinih aktivnosti.

-
- Kod mjerenja inteligencije dolazi do izražaja **utjecaj ličnosti i drugih ne-intelektualnih komponenti** (anksioznost, upornost, i sl., motiviranost, emocije i pažnja-koncentracija), tako da na osnovu postignutih rezultata **procjenjujemo** nivo uspjeha u realnim situacijama.
 - Tako dobivamo **individualnu mjeru inteligentnog ponašanja ili mentalne učinkovitosti**, a ne inteligencija sama po sebi.

Wechslerov devijacioni koeficijent inteligencije

- To je odnos između postignute ocjene na testu i očekivanog prosjeka za starosni razred pojedinca; to je odnos mentalnih efekata rada pojedinca i prosječnih efekata rada osoba istih godina.
- Tako je na primjer QI od 120 isti za osobu od 20 god. i onu od 60 god. (jer se promatra skupina osoba iste životne dobi).

- Nema isto značenje u različitoj životnoj dobi.
 - Zbog opadanja intelektualnih sposobnosti sa porastom životne dobi treba točno riješiti puno više zadataka u dobi od 60 god., nego u dobi od 20 god.
 - **QI je numerički indeks efikasnosti mentalnog funkcioniranja**, ali nije prava mjera cjelokupnog mentalnog funkcioniranja
-

Što znače brojevi ?

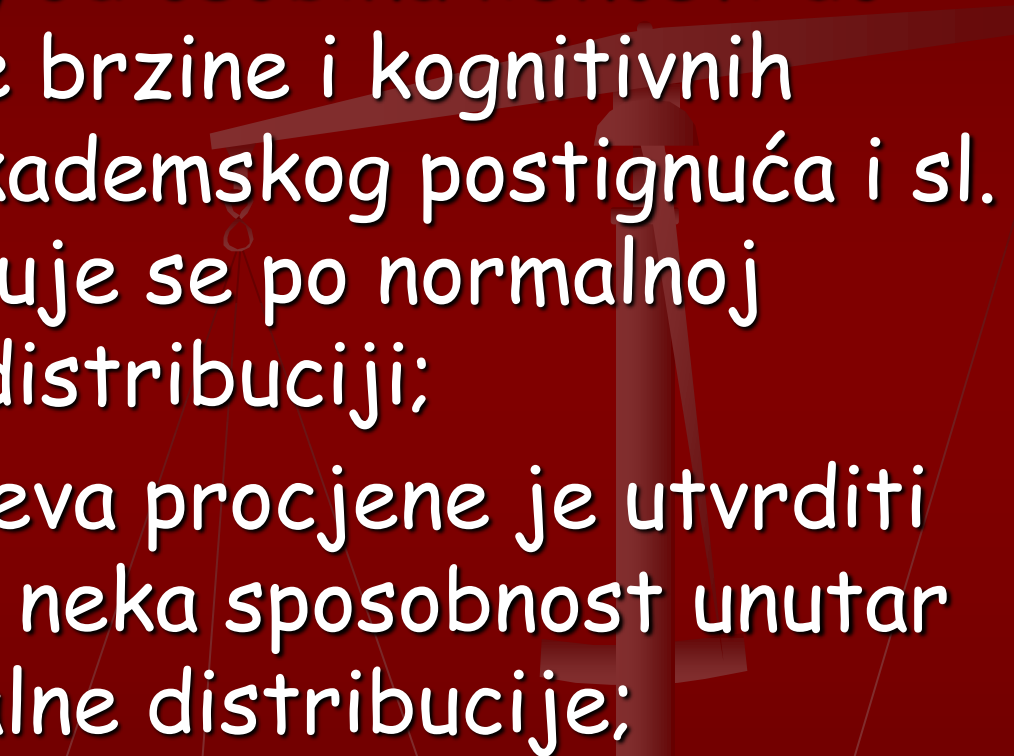
- Testovi kojima se služimo u procjeni inteligencije su **normirane mjere**;
- To znači da se pojedinačni rezultati uspoređuju s postignućem velike grupe ispitanika;
 - Norma je pokazatelj tipičnog (normalnog) postignuća, zamjenjuje pojedinačni-bruto rezultat.

Primjer:

- Rezultat djeteta od 50 bodova na testu nam ništa ne govori, jer ne znamo jeli to tipičan rezultat kojeg postižu ostala djeca iste dobi.
- Moramo usporediti individualni rezultat s prosjekom skupine koja je izjednačena (po dobi, socioekonomskom statusu, spolu, i sl.) u tom slučaju takav tipični rezultat predstavlja **standard-normu** za usporedbu.

Normalna distribucija

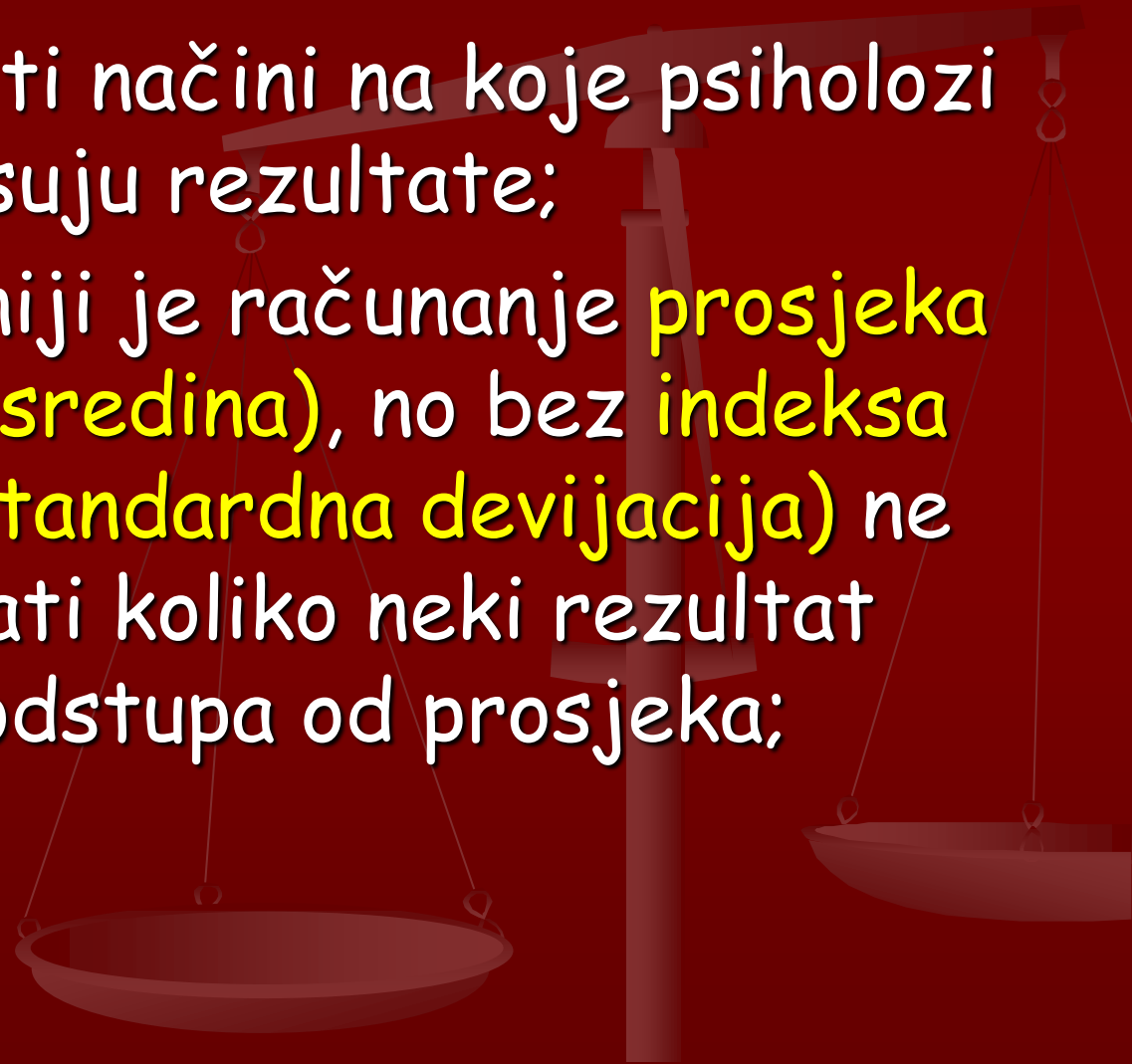
- Brojni rezultati dugogodišnje uporabe testova inteligencije raspoređuju se u obliku **normalne distribucije** (zvonolike distribucije) s većinom rezultata u sredini;
- Normalna distribucija predstavlja **hipotetsku distribuciju frekvencija za neke osobine kao što je to na pr. inteligencija**

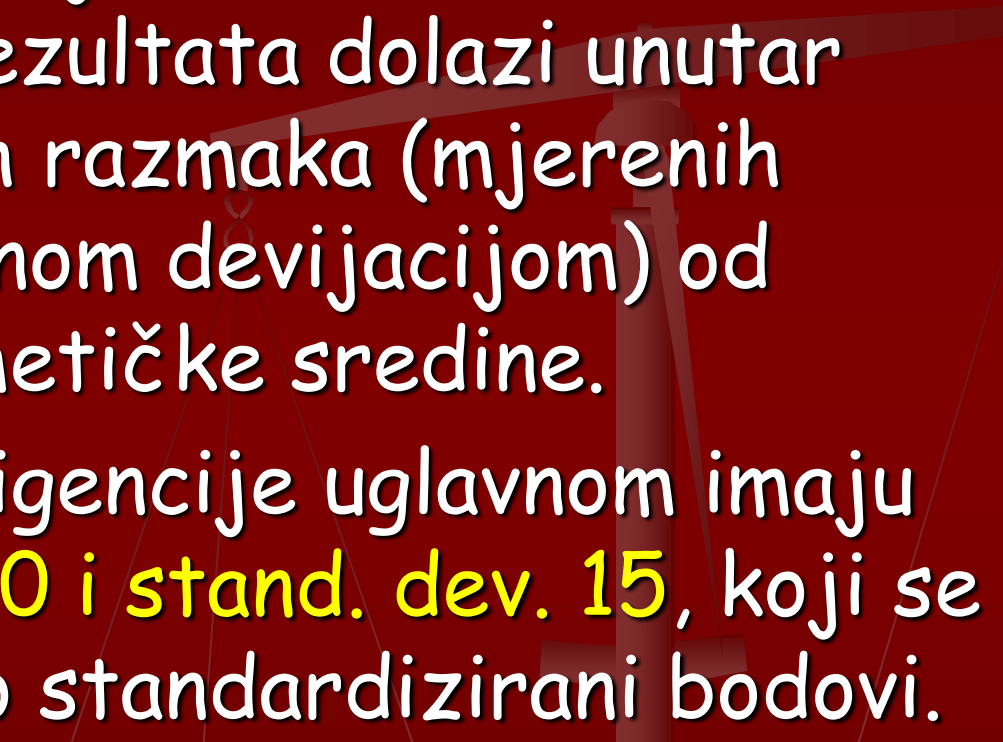
-
- Veliki broj ljudskih ponašanja i sposobnosti, od osobina ličnosti do motoričke brzine i kognitivnih sposobnosti, akademskog postignuća i sl. raspoređuje se po normalnoj distribuciji;
 - Jedan od ciljeva procjene je utvrditi gdje se nalazi neka sposobnost unutar normalne distribucije;

- **To je važan koncept iz dva razloga:**
- 1. mnogi, ako ne i većina poremećaja opisuju se kao ponašanje djeteta koje odstupa od tipičnog unutar krivulje;
 - 2. važno je istražiti uzorak rezultata pojedinog djeteta, da se vidi koji odstupaju od prosjeka, a koji ne;
- (na pr. ako dijete ima matematičke poteškoće, vrlo vjerojatno će imati QI i rezultate u čitanju unutar prosjeka, dok će matematičke sposobnosti biti izvan tih granica).

Testovni rezultati i tumačenje postignuća

- Postoje različiti načini na koje psiholozi opisuju rezultate;
- Najjednostavniji je računanje **prosjeka (aritmetička sredina)**, no bez **indeksa raspršenja (standardna devijacija)** ne možemo znati koliko neki rezultat zapravo odstupa od prosjeka;

-
- Jedna dobra karakteristika normalne distribucije jest ta da određeni postotak rezultata dolazi unutar određenih razmaka (mjerenih standardnom devijacijom) od aritmetičke sredine.
 - Testovi inteligencije uglavnom imaju **aritm. sred. 100 i stand. dev. 15**, koji se definiraju kao standardizirani bodovi.

Primjer

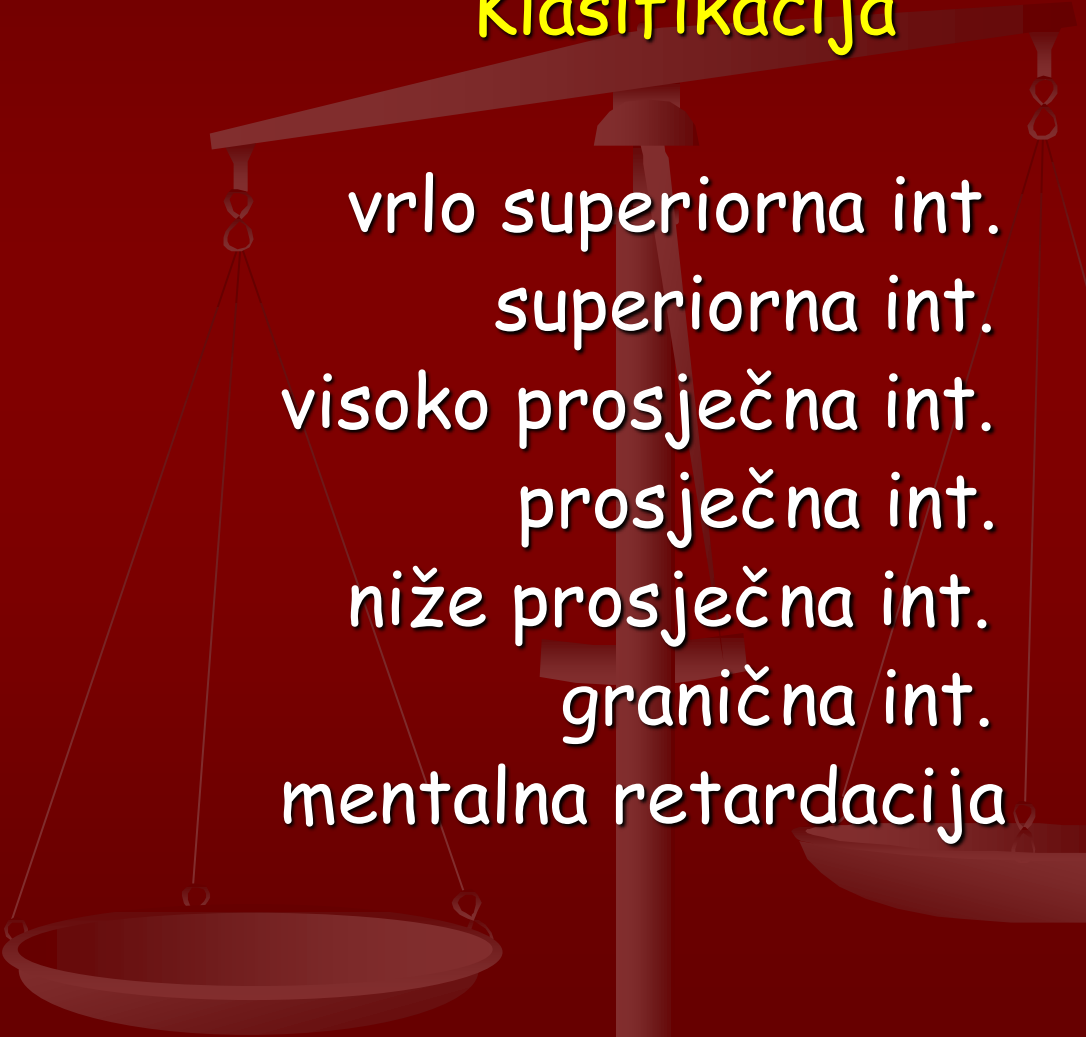
- To znači da **68%** pojedinaca imaju **QI između 85 i 115** (jednu st.dev. ispod i iznad aritm.sred.);
- Isto tako **95%** pojedinaca ima **QI između 70 i 130**.
- **2,5%** ispitanika ima **QI iznad 130 ili ispod 70**.

Klasifikacija za Wechslerove skale inteligencije (predškolske i osnovnoškolske)

■ QI

- 130 i više
- 120-129
- 110-119
- 90-109
- 80-89
- 70-79
- 69 i niže

Klasifikacija

vrlo superiorna int.
superiorna int.
visoko prosječna int.
prosječna int.
niže prosječna int.
granična int.
mentalna retardacija

■ Drugi testovi imaju drukčije standardizirane vrijednosti, neki imaju z-vrijednosti, decilne norme ili centilne norme;

- Ne smije se miješati centilne norme i postotke točne riješenosti na testu.
- Na pr. 90% točno riješenog testa znači da je pojedinac riješio 90% zadataka u testu, no taj rezultat može pasti u 60 centil, što znači da je bolji od 60 % rezultata postignutih u toj skupini.

Zašto postoje različiti načini opisivanja istog ?

- Različiti testovi koji su u upotrebi imaju već unaprijed izrađene standardizirane vrijednosti;
 - Mnogi testovi daju i dobne ekvivalente;
- To su bodovi derivirani tako što je određen prosječni rezultat za različite uzraste (dobni ekvivalent) ili razrede polazjenja (razredni ekvivalent);

Primjer

- Bodovi ekvivalentni dobi izražavaju se u godinama i mjesecima starosti;
- Bodovi ekvivalentni razredu izražavaju se prosječnim rezultatom-postignućem za određeni razred;
- Djeca mogu često imati postignuća iznad prosjeka razreda, takvi rezultati se koriste za određivanje "jakih i slabih" strana i individualiziranih programa.

Mentalna retardacija / intelektualne teškoće

- Laka (blaga) MR/IT QI 50-55 do 70;
- Umjerena MR/IT QI 35-40 do 50-55;
- Teža MR/IT QI 20-25 do 35-40;
- Teška MR/IT QI ispod 20-25.

Znači ispodprosječno intelektualno funkcioniranje koje se javlja s ograničenjima u adaptivnom funkcioniranju (u dva ili više područja). Mora se javiti tijekom razvojnog perioda, do 18 god.